HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

לאחרת. לקיחת קידושין: **הניחא כו'.** פלוגתייהו לקמיה: **אדון כותבו.** בתך קנויה לי ונותנו לאב כדרך שאר[ט] קידושין שהבעל כותב בתך [ט] היא מקודשת לי: **אלא למ"ד אב כותבו.** לא יליף משאר קידושין ומנליה דקני ליה שטרא: **לא תצא לצאת העבדים.** בשן ועין [י] בראשי איברים כעבד כנעני[כ] שאם סימא את עינה וכן עינו של עבד עברי אינו יוצא בכך אלא נותן לו דמי עינו וזה משליש שם ויוצא: **אבל נקנים היא לקנין עבדים.** כנעניים והם נקנין בשטר כדלקמן (דף כב:) דאיתקש לקרקעות דנקנין בשטר בכסף ובחזקה: **ומאי ניהו חזקה.** ולקמן (שם) מפרש כילד בחזקה שיכפוה לעשות מלאכה אחת: **והתנחלתם אותם.** בעבד כנעני כתיב אותם כאחוזה [כ] הנקנין בחזקה ולא אחר: **בנכסי הגר.** שמת ואין לו יורשין ונכסיו הפקר: **נהכי אהני אם אחרים.** הקישה הכתוב לאחרת לגלות על הלימוד של כלאת העבדים שבא ללמדנו על קנין השטר ולא על החזקה אבל עיקר שטר לאו מקידושין ליף דתימא אדון כותבו אלא משטר קרקעות יליף דשטר עבד כנעני[ל] ואב כותבו כי היכי דשטר אדון מוכר כותבו כדילפינן (לעיל דף ט.) מן ואקח את ספר המקנה: **שאינה יוצאה בראשי איברים.** ולגופיה מיעטריך ולא למידק מיניה אבל נקנית בקנין עבדים דכל קרא דמיבעי לגופיה לא אתי לדוקיא: **מאי נלאת.** דלדוקיא נמי אתי לומר לך מדין יציאה לבדה מיעטתה ולא מדין הקנין: **נמה לי שטר.** הא אין גופו קנוי אלא חוב ממון עבודת שם שנים שיש עליו: **נימא ליה באפי תרי זיל.** לית לי עלך מידי ונפטר: **גופו קנוי.** עד שיגיעו ימי חיפושו ולפיכך הרב שמחל על גרעונו אינו מחול ולריך שחרור ואם אלו חוזר ומשתעבד בו אם ילדה דלא שייך בו מחילת ממון אלא לשון שחרור וכי כתב ליה לשון שחרור ונתן ליה נפיק דלא גרע מכנעני דנפיק בשטר דכתיב[ב] או חופשה לא ניתן לה וגמר לה לה מאשה[ב]: **במיפס האב.** אביה: **מיפס שמוציאה מרשות אב.** שאין מעשה ידיה ליורשיו כדקיימא לן בכתובות (דף מג.) אמר רב יהודה אמר רב בת הניזונית מן האחין מעשה ידיה לעצמה אמר רב כהנא מ"ט דרב דכתיב והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם מגיד שאין אדם מוריש זכות שיש לו בבתו לבנו: **שייר מיפס אדון.** דקי"ל לקמן (דף יז:) דאינה עובדת את הבן: **דאיתא נמי באיש.** דנרלע נמי יולא במיתת אדון דאינו עובד את הבן כדתנן במתניתין (לעיל דף יד:): **ואלא ניתני.** מיתת האב הואיל ולא שייר מידי: **שיש לו קלבה.** וכסף מקנתו ושם שנים ויובל כולהו ידעי לאימת וכמה: **והא סימנין כו'.** שיש שממהרת להניא ויש שמאחרת: **למעלה.** אימת דמייתא לאחר [ג] י"ג שנים הוו סימני נערות: למטה

[ג]בעובד כוכבים שישנו תחת ידך או אינו אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך אמרת וכי מה אפשר לעשות לו הא אין הכתוב מדבר אלא בעובד כוכבים שישנו תחת ידך: ובשטר: מנלן אמר עולא אמר קרא [1]אם אחרת יקח לו הקישה הכתוב לאחרת מה אחרת מקניא בשטר אף אמה העבריה מקניא בשטר הניחא למ"ד שטר אמה העבריה אדון כותבו אלא למ"ד אב כותבו מאי איכא למימר דאיתמר שטר אמה העבריה מי כותבו רב הונא אמר אדון כותבו רב חסדא אמר [א]אב כותבו הניחא לרב הונא אלא לרב חסדא מאי איכא למימר אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [2]לא תצא כצאת העבדים אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו שטר ואימא אבל נקנית היא כקנין עבדים ומאי ניהו חזקה [ב]אמר קרא [3]והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם אותם בחזקה ולא אחר בחזקה ואימא אותם בשטר ולא אחר בשטר הכתיב לא תצא כצאת העבדים ומה ראית מסתברא שטר ה"ל לרבויי [ג]שכן מוציאה בבת ישראל אדרבה חזקה ה"ל לרבויי שכן קונה בנכסי הגר[ד] [ד]באישות מיהת לא אשכחן אי בעית אימא להכי אהני אם אחרת ורב הונא האי לא תצא כצאת העבדים מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה [ה]שאינה יוצאה בראשי אברים כעבד[ו] ורב חסדא א"כ לכתוב קרא לא תצא כעבדים מאי כצאת העבדים ש"מ תרתי: וקונה את עצמו בשנים: דכתיב [4]שש שנים יעבד ובשביעית וגו': ביובל: דכתיב [5]עד שנת היובל יעבד עמך: בגרעון כסף: [ז]אמר חזקיה דאמר קרא [6]והפדה מלמד שמגרע פדיונה ויוצאה תנא [ח]וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר בשלמא כסף דכתיב [7]מכסף מקנתו שוה כסף נמי [ט]ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף בכסף אלא האי שטר ה"ד אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף אלא שיחרור [י]שטר למה לי לימא ליה באפי תרי זיל א"ג באפי בי דינא זיל [י]אמר רבא [יא]זאת אומרת עבד עברי [כ]גופו קנוי והרב שמחל על גרעונו אין גרעונו מחול: יתירה עליו אמה העבריה: אמר ר"ל [ג]אמה העבריה קונה את עצמה במיתת האב מרשות אדון מק"ו ומה סימנין שאין מוציאין מרשות אב מוציאין מרשות אדון מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון [מ]מיתיבי רב הושעיא יתירה עליו אמה העבריה שקונה את עצמה בסימנין ואם איתא ניתני נמי מיתת האב [נ]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר מיתת האדון אי משום מיתת האדון לאו שיורא הוא דכיון דאיכא נמי באיש לא קתני ואלא ניתני תנא דבר שיש לו קצבה קתני דבר שאין לו קצבה לא קתני והא סימנין דאין להם קצבה וקתני אמר רב ספרא אין להם קצבה למעלה אבל יש להם קצבה למטה

לך קנין גדול מזה[ס]: **מיתה שמוציאה מרשות אב אינו דין שמוציאה מרשות אדון.** ואם תאמר מופה מוכיח שמוציאה מרשות אביה[ס] ואין מוציאה מרשות אדון דאי מופה מוציאה מרשות אדון אין אדם קונה את חבירו שהרי יכול להכניסה ולהוציאה מרשות אדון וא"ל מה לחופה שכן אינה מוציאה מרשות אב אלא מדעתו ולכך אינה מוציאה מרשות אדון תאמר במיתה שמוציאה מרשות אב בע"כ: והא

בעובד כוכבים שישנו תחת ידך. פי' בקונטרס אם לא יגאל ישתעבד בו עד היובל ואין אתה רשאי לצא עליו בעקיפין וא"ת תיפוק ליה מדכתיב (ויקרא כה) וחשב עם קונהו משנת המכרו לו עד שנת היובל דאי בעובד כוכבים אשינו תחת ידך לא ליים וי"ל דאי מהתם ה"א דמיירי בעובד כוכבים שאינו תחת ידך דאתי קרא למימר שמודיענו לו את הדין לעובד כוכבים אם ילדה נשמוע לקבל עליו דין תורה אבל בעובד כוכבים שישנו תחת ידך ה"א לא ניתיב ליה כלל קמ"ל הא קרא דאייתר שהרי הרבה יובל כתיבי בפרשה לומר שאפילו יכול להוציאו בעל כרחו לא תצא עליו בעקיפין ולא יצא אא"כ ישלם כסף ואע"ג דכתיב וחשב עם קונהו דדרשינן ליה [ב]שידקדק עם קונהו ולא יכעוס[ג] עליו ואע"פ שאינו תחת ידך פעמים שיכול להעריס עליו ולהטעותו בדין וחשבון[א] וא"ת אי בעובד כוכבים שישנו תחת ידך מה שייך יובל[ד] ולמה לי נמי דקדוק כלל וי"ל דהכא שהעובד כוכבים בטוח עליו ונתן לו מעות על מכר גופו בא הכתוב להשמיענו שלריך לדקדק[ב]: **שכן מוציא בבת ישראל.** הא דלא נקט שכן מכניס דהוא דמי טפי משום דבגט כתיב בהליא[ג]: **לימא** ליה באפי תרי זיל [ה] אמאי לא פריך ויפקירנו שהרי אפילו עבד כנעני שגופו קנוי [ו] יצא בהפקר לשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות וא"ל גט שחרור בפ' השולח (גיטין דף לא.[ז]) ולמה לי שטרא ואפילו למ"ד (שם:) המפקיר עבדו יולא לחירות ולריך גט שחרור היינו משום הפקעת איסור כדי להתירו בבת ישראל וא"כ בע"ע למה לי שטרא דבלאו הכי מותר וי"ל דאין ה"נ ומיהו לא הוה קשה למה לי שטרא ליפקוה בהפקר דפשיטא דיש יציאות אחרות לבד משטר אלא הכי קשיא ליה אף כשבא להוציאו בשטר למה לי שטר אותו לשון הכתוב בשטר דהיינו הרי [ח] את בן חורין הרי את לעצמך כדתנן בהמגרש (שם דף פח:) אותו לשון עצמו יאמר לו בע"פ דס"ד דאין לריך אלא מחילה כמו מחילת חוב בעלמא[ד] ובנסוף דמסיק ע"ע גופו קנוי לשון הכתוב בשטר אין מועיל בעל פה[ט]: **אמר רבא זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי.** מדלא חשיב במתניתין שטר משמע דבעבד עברי אין גופו קנוי ותימה דהכא דקאמר עבד עברי גופו קנוי היכי פליג אמתניתין וליכא למימר דהכא דייק מבריתא הכי וליה לא סבירא ליה הכי דאמר לקמן בפירקין (דף כח.) עד היכן גלגול שבועה ומסיק רבא לטעמיה דאמר רבא עבד עברי גופו קנוי וי"ל דמתני' נמי סבירה דגופו קנוי[ה] והא דלא חשיב שטר משום דתנא דמתני' לא חשיב אלא יציאות שהם בע"כ של אדון אבל שטר מדעתו של אדון[ו]: **והרב שמחל על גרעונו.** אבל אם לא היה גופו קנוי היתה מחילה מועלת ויש לדקדק מכאן דמחילה לא בעי קנין ומיהו יש לדחות דכיון שהוא מוחזק בגופו אין גופו קנוי. **סס.** ה. דבריתא לא פליג אמתניתין אלא לאוטפי קאתי. **סס.** ו. לא קתני דהוא פשיטא ליה. **ריטב"ם.**

עין משפט נר מצוה

קנב א מיי' פ"ד מהל' עבדים הלכה ג:
ב [מיי' שם הלכה ו]:
קנג ג מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה ח והלכה יב:
קנד ד מיי' שם הל' יא [טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' מג]:

תורה אור השלם

1. אם אַחֶרֶת יִקַּח לוֹ שְׁאֵרָהּ כִּסוּתָהּ וְעִנָּתָהּ לֹא יִגְרָע: שמות כא י
2. וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים:
שמות כא ז
3. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ:
ויקרא כה מו
4. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לְחָפְשִׁי חִנָּם:
שמות כא ב
5. בְּשֹׁכֵיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ: ויקרא כה מ
6. אם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר לוֹ יְעָדָהּ וְהֶפְדָּהּ לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בְּבִגְדוֹ בָהּ:
שמות כא ח
7. אם עוֹד רִבּוֹת בַּשָּׁנִים לְפִיהֶן יָשִׁיב גְּאֻלָּתוֹ מִכֶּסֶף מִקְנָתוֹ:
ויקרא כה נא

מוסף רש"י

בעכו"ם שישנו תחת ידך. ואעפ"כ לא תצא עליו בעקיפין מפני חילול השם אלא כשתצא ליגאל ידקדק בחשבון כפי המגיע בכל שנה ושנה יעבה לו הגוי מן הדמים וכו' (ויקרא כה מח). **לאחרת.** אשתו (לעיל ט:). **שכן מוציא בבת ישראל.** גט אשה (לקמן כז.). **והפדה.** ולא כתיב ומפדיה, משמע שאף אדוניה מפייע בפדיונה, וחכו שמגרעת מפדיונה ויוצאת (לעיל יא:). **ישיב גאולתו.** ישיב קרא ימירנ, דמלי למכתב לפיהן גאולתו, לרבות שוה כסף. לענין פדיון (לעיל ח.). **גופו קנוי.** כל שם שנים (ב"ק קיג:). **ומה סימנין כו'.** מוציאין מרשות אדון. כדילפינן ויאלה מנס אלו ימי נגרות, אין כסף אלו ימי ענרות, מיתה שמוציאה מרשות אב. שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין, כדילפינן (כתובות מנ.) אותם לבניכם ולא בנותיכם לבניכם, אין זין שמוציאה מרשות האדון (ב"מ יב:). **תנא ושייר.** לא תשביחנו לכולהו (שוטה טז). **מאי שייר דהאי שייר.** דלא אותחת דתנא למיתני כל מילי ולשיורי מדא (תענית יג:).

מוסף תוספות

א. והזהיר הכתוב שלא להטעותו בדבר שיודע לגרי משום חילול השם. **תוס' הרא"ש.** ב. דהוי חלול השם כיון שהבכרי סומך על מעותיו. **תוס' עוק.** ג. וקידושין לא ידענן אלא מריצאה והיתה. **תוס' הרא"ש.** ד. דס"ד דאין

תוס' ר"י הזקן

באפי תרי זיל. דקס"ד דלית ליה זכותא בגויה דעבד ולא הוה אלא כלוה ולמה לי שחרור, יאמר לו בפני עדים כדי שלא יחזור בו שילך. ושמעינן מהא דמחילה א"צ קנין, דאי צריכה קנין אכתי לא סגי ליה בהכי אלא בשטר דסתם קנין לכתיבה עומד ט. [זאת אומרת]. מדאצרכת ליה שטר שחרור ולא סגי ליה באמירה בעלמא שגופו קנוי לו, כלומר שיש לו זכות בגופו של עבד וקנאו למעשה [דיין] של עבד, והואיל ויש לו זכות בגופו בשביל] חובו אין האדון מפקיע זכות שיש לו על הגוף באמירה אלא בשטר, הילכך אם מחל הגרעון כסף שיתחייב ליתן לו העבד אם ירצה לצאת אינו מחול באמירה אלא בשטר. ומסתברא דכי אמרינן דמחילה א"צ קנין ה"מ היכא דלית ליה משכון על המלוה, אבל אית ליה משכון עליה לא קנו מידו כלום עד שיחזיר לו המשכון, ומיהו דוקא במשכנו שלא בשעת הלואתו דשיעבודא מיהא אית ליה עליה, דהא קנין דעבד עברי כמשכון הוי ובלא שטר אינו כלום, וה"נ אמרינן לקמן [יט, א] גבי אמה העבריה היא גופה משכון הויא, וכי כתב לו[ן]ה שטר הו"ל כמחזיר (ליה על) [לו את] המשכון. ומסתברא דמלוה בשטר אם מחל המלוה אע"פ שלא החזיר לו את השטר הויא מחילה, דשטר ראיה בעלמא הוא. וגבי עבד עברי דנקנה בשטר כדקס"ד דכמלוה היא, אמרינן לימא ליה באנפי תרי זיל. ותנא דמייתי משום דלא חשיב ליה* אלא מידי דאיתיה בעל כרחו דאדון, ושחרור ליתיה אלא מדעתיה דאדון.

*נראה דצ"ל ותנא דמתני' דלא חשיב ליה היינו משום וכו' (ד"ו).